

СТАНОВИЩЕ

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Изготвил становището: проф. д.н Божидар Виолинов Божинов

Автор на дисертационния труд: Юлиян Сашков Бенов, кандидатстващ за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Тема на дисертационния труд: „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“

Становището е изгответо в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав в Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов. Становището е изгответо на основание Заповед № 210/29.04.2021 г. за утвърждаване на състава на научното жури по откритата процедура по публична защита на дисертационен труд на тема „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“, разработен от Юлиян Сашков Бенов, за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика, по научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Нормативните изисквания за дисертационния труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ са налични в чл. 27 на Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България и чл. 68 на Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“, според които:

(1) Дисертационният труд трябва да съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд трябва да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

(2) Дисертационният труд трябва да бъде представен във вид и обем, съответстващи на специфичните изисквания на първичното звено. Дисертационният труд трябва да съдържа: заглавна страница; съдържание, увод; изложение; заключение - резюме на получените резултати с декларация за оригиналност; библиография.

Чл. 72, т. 4 на Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д.А. Ценов“ предполага и изискването за покриване на минималните национални изисквания за придобиване на **образователна и научна степен „доктор“**

Изходен пункт за становището са:

1. Дисертационен труд „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“ в обем от 257 страници, вкл. и приложения. Приемам общия обем като достатъчен за изясняване на авторската теза.

2. Списък с публикациите на кандидата по темата, включващ следните публикации:

1. Бенов, Ю. (2020). **Сравнителна консолидационна атрактивност на банковия сектор на страните от Европейския съюз.** от Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“ (13 изд.). Свищов: АИ „Ценов“ (под печат).
2. Бенов, Ю. (2019). **Анализ на актуалните проблеми в банковата сфера и нейната стратегическа ориентация в контекст на дигитализацията на банковите услуги в ЕС.** от Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“ (12 изд., стр. 157-173). Свищов: АИ „Ценов“.
3. Бенов, Ю. (2018). **Специфика и катализатори на консолидацията в банковия сектор.** От Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, (11 изд., стр. 247-261). Свищов: АИ „Ценов“.
4. Бенов, Ю. (2020). **Причини за консолидацията в банковия сектор.** от Развитие на българската и европейската икономика предизвикателства и възможности (3 изд., стр. 158-166). Велико Търново: ВТУ "Св. св. Кирил и Методий".
5. Benov, Y. (2019). **Importance and structure of the banking sector in the countries of the European Union and Bulgaria in particular.** от Proceedings of the International scientific and practical conference "Bulgaria of regions" (2 изд., стр. 111-116). Plovdiv: UARD - Plovdiv. Изтеглено на 28 12 2020 г. от <https://science.uard.bg/index.php/regions/issue/view/38>

3. Списък с приноси, включващ 5 дефинирани приноса, а именно:

Първо. Извършва се детайлен сравнителен анализ и систематизация на резултатите от изследванията на редица водещи автори относно теоретическите аспекти и практиката в областта на консолидацията на банковия сектор. Специално се акцентира върху системните специфики на M&A транзакции в банковата сфера в Европа и САЩ. Това позволява да се изтъкнат причините и катализаторите на банковата консолидация.

Второ. Очертават се ключовите проблеми в развитието на банковите системи на България и на страните от Европейския съюз на съвременния етап. На тази основа се прави критична оценка на състоянието и проблемите на консолидацията на банковия сектор в съответните страни.

Трето. Осъществява се сравнителен анализ на консолидационната атрактивност на банковия сектор на страните от Европейския съюз. Тя се оценява посредством прилагането на система от 30 индикатора, разделени в няколко групи. Показателите и техните индивидуални тегла се аргументират на базата на литературен преглед и на проведено анкетно проучване в онлайн формат сред експерти от най-големите кредитни институти в България, Великобритания, Австрия, Германия и Швейцария, както и на консултантски фирми с опит в M&A транзакции в банковата сфера.

Четвърто. Изчислява се ефективен прогнозен консолидационен коридор в банковата сфера на държавно ниво, който същевременно е оптимален не само за банките, но и за всички останали заинтересовани групи (stakeholders) – държавата, акционерите, банковия персонал, клиентите, кредиторите, доставчите и FinTech фирмите.

Пето. Представят се конкретни предложения за ефективно окрупняване на банковия сектор в България, като се проучват различни алтернативи за неговата консолидация. Всички възможни варианти се оценяват на базата на консолидационния им потенциал и времевата рамка за тяхната реализация.

4. Автореферат в обем 50 стр.

5. Справка за изпълнение на минималните национални изисквания и публикации по дисертационния труд, с посочени 5 публикации, позволяващи набирането на 50 точки по националните изисквания.

6. Списък на участията на докторанта в научни форуми, с посочени участия в 6 научни форума, а именно:

Участие в Докторантската научна сесия 2018 г., проведена в гр. Свищов

Участие в Докторантската научна сесия 2019 г., проведена в гр. Свищов

Участие в Докторантската научна сесия 2020 г., проведена в гр. Свищов

Участие в годишната конференция на Стопанския факултет на ВТУ "Св. св.

Кирил и Методий", проведена на 17-18 октомври 2019 г., Велико Търново

International scientific and practical conference "Bulgaria of regions" (2 изд., стр. 111-116). Plovdiv: UARD - Plovdiv

Participation in Town Hall of UBS AG for the region of Switzerland, held on January 28, 2019 in Zurich.

В изпълнение на задълженията ми като член на научното жури представям следните констатации и заключения:

I. Общо представяне на дисертационния труд

Заглавието на дисертацията „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“ отговоря напълно на съдържанието. Обемът от 215 страници основен текст считам, че е достатъчен за изясняване на авторската теза. Предметът на изследване, формулиран на стр. 10, е актуалните проблеми и възможните решения, отнасящи се до консолидацията на банковия сектор.

В структурно отношение дисертацията е изградена стройно и логично – три глави, въведение и заключение, и допълнителни приложения. Според мен структурата на дисертацията, балансът между частите, и най-вече тяхното съдържание ни представят докторантката като изключително съвестен изследовател.

Първа глава е озаглавена „ТЕОРЕТИКО-ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ НА БАНКОВАТА КОНСОЛИДАЦИЯ“ и в нея авторът прави преглед на литературата и практиката по изследваната тематика, като на тази основа извежда основните причини за банковата консолидация, методите и проблемите на консолидацията на банковия капитал, катализаторите на банковата консолидация и спецификата на консолидацията на банковия сектор в сравнение с фирми от други браншове.

Във втора глава „ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРАКТИКАТА И ПРОБЛЕМИТЕ НА БАНКОВИТЕ СЛИВАНИЯ И ПОГЛЪЩАНИЯ В СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ“ се акцентира върху структурата и актуалните проблеми в развитието на банковия сектор в страните от Европейския Съюз, както и върху стратегическата ориентация в контекст на дигитализацията на банковите услуги. Особено внимание е отделено на състоянието и проблемите на консолидацията на банковия сектор в страните от Европейския Съюз и подходите за оценяване на ефективността от концентрацията на банковия капитал.

Трета глава „ПРОБЛЕМИ НА КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ“ изследва структурата и актуалните проблеми на банковия сектор в България. Чрез проведено емпирично тестване на модела за оценяване на ефективността от концентрация на банковия капитал е оценена сравнителната консолидационна атрактивност на банковата сфера в ЕС и е направена ефективна прогнозна банкова концентрация в страните в ЕС. Всичко това е послужило и като основа за изготвяне на процесна препоръка за завършване на банкова консолидация в България.

Приемам структурата (и съответстващата й логика на изследване) за напълно сполучлива и достатъчно балансирана, а поднесените оценки и изводи - точни и коректно (личностни) формулирани.

Използваната литература за написването на дисертацията включва 436 литературни, информационни и интернет източника, от които 53 на български език, 146 на немски език, 237 на английски език. По моя преценка, използваните източници са коректно ползвани в дисертацията.

Изследването включва и 2 приложения – крайни резултати от емпиричното проучване и сравнителна консолидационна атрактивност на банковата сфера в ЕС.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Темата на изследването е дисертабилна, актуална и значима от теоретична и практическа гледна точка. Изложеното авторово виждане на стр. 10 mi позволява да потвърдя, че темата е оригинална и актуална.

Обект на изследване на дисертационния труд е банковата консолидация.

Предметът на изследване, формулиран на стр. 10, е актуалните проблеми и възможните решения, отнасящи се до консолидацията на банковия сектор.

Основната изследователска теза е: оценяването на сравнителната консолидационна атрактивност и определянето на ефективен прогнозен консолидационен коридор на банковата система могат да се използват като база за разработване на процесна препоръка за нейното рационално окрупняване. (с. 10).

Целта на изследването е: да се направи сравнителен теоретико-емпиричен анализ на консолидационния процес в страните от Европейски съюз и България. Правилно са разписани и съответстващите основни изследователски задачи (с. 11). Намирам и целта, и основните задачи, за правилно формулирани и предоставящи достатъчно възможности за изводи и препоръки.

Изследователските търсения в дисертационния труд в тяхната теоретична и емпирична част са ограничени от автора до: (1) изследването е фокусирано върху състоянието и развитието на банковите системи на страните от Европейския съюз и (2) времевият хоризонт на направения анализ обхваща периода 2015-2020 г. Извън обхвата остават всички останали банкови сектори и тяхната специфика, както и всички предхождащи и последващи период.

В дисертацията са използвани методите на анализ и синтез, сравнителният метод, индуктивният и дедуктивният методи, методът на наблюдението, дескриптивният метод, анкетният метод и други. За илюстриране на резултатите и постигане на по-добра прегледност в изследването са включени таблици и графични изображения.

Общото ми мнение относно дисертационния труд на докторант Бенов е, че авторът ясно и точно е дефинирал своите виждания и идеи и в рамките на дисертацията е успял да аргументира и защити своите виждания. Направено е разграничение на до-стиженията на научната мисъл до този момент и авторовия принос по изследваната проблематика.

Представената дисертация е в обем 257 страници, от които 215 страници основен текст, структурирани в три взаимно свързани и надграждащи се глави. Считам, че обемът на изследването е достатъчен докторантът да развие и защити своето виждане по изследваната проблематика.

В подкрепа на изложението в дисертацията са оформени 19 таблици и 38 фигури, които са с достатъчна висока степен на информативност и са пряко свързани с излаганата теза и виждания на докторанта.

Дисертационният труд е написан на разбираем език с коректно ползване на специализираната научна терминология по проблематиката. Не се забелязва наличие на значителни отклонения от тезите в изложението, повторения на виждания и пасажи, както и наличие на логически противоречия и съразмерност на частите. Изчисленията в дисертацията се базират на утвърдени математически и статистически подходи и модели, които коректно и уместно са приложени към анализираните данни.

Считам, че авторът се е придържал към правилата за научна етика при създаването на научни изследвания, като коректно е цитирал използванието на литературни източници съгласно възприетия в Стопанска академия АРА стил.

По отношение на обема и съдържанието на автореферата, считам, че той е в достатъчен обем и коректно, пълно и точно отразява в резюме съдържанието и достиженията в дисертационното изследване на автора.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Представената за рецензиране дисертация представлява завършен научен труд по темата „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“. В рамките на проведеното изследване, авторът достига до заключение и надграждания, обособени в рамките на 5 приноса, посочени в приложения автореферат.

Сред авторовите достижения можем да откроим следните:

- Дефинират се основните причини и специфики на банковата консолидация чрез систематизиран сравнителен анализ на изследвания на водещи автори в областта на консолидацията на банковия сектор;
- На базата извършен критичен анализ на развитието на банковата сфера в Европейския съюз, вкл. и чрез проведено анкетно проучване в онлайн формат сред експерти от най-големите кредитни институти в България, Великобритания, Австрия, Германия и Швейцария, се оценява състоянието на консолидационния процес и консолидационната атрактивност на банковия сектор в изследваните страни;
- Изчислява се ефективен прогнозен консолидационен коридор в банковата сфера на национално ниво, който да отчита интересите на всички заинтересовани групи;
- Обосновават се конкретни варианти за бъдещо окрупняване на банковия сектор в България чрез анализ на техните предимства и недостатъци.

Лично на мен не ми е известно дали предложените от автора идеи и резултати са намерили отзив и признание в специализираната научна литература.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

В науката никога не съществува изследване, за което да можем да кажем че е окончателно завършено и няма потенциал за бъдещо развитие и усъвършенстване. Същото се отнася и за дисертационния труд на докторант Юлиян Бенов.

Въпреки че разработката има своите неоспорими достойнства, считам че определено би спечелила от отстраняването на някои слабости. Във връзка с това бих отправил следните критични бележки с характер на препоръки:

1. Практическата приложимост на разработката би се засилила, ако се разработи контролен списък (check list) от конкретни дейности и процесни стъпки за успешна

- банкова интеграция на закупен кредитен институт на базата на очертаните проблеми на консолидацията на банковия сектор в страните от Европейския съюз;
2. Съществуват възможности за практическа верификация на обоснования в дисертационния труд ефективен прогнозен консолидационен коридор за България с цел установяване на общоприет стандарт за одобряване или отхвърляне на M&A транзакции в банковата сфера;
 3. Забелязва се несъответствие между общото моделно тегло на групата „Други показатели“ на с. 186 на дисертацията (16,70%) и това, отразено в Табл. 12 и Табл. 4 от Приложение 2 (20,64%). Същото разминаване е налице и в автореферата на с. 28.

Посочените слабости са отстраними и затова смятаме, че отправените бележки и препоръки не подценяват значимостта на дисертационния труд, нито поставят под съмнение бъдещите перспективи на неговото развитие.

Бих помогнал докторанта да вземе отношение по следните въпроси в хода на защитата:

1. Кои са най-ярко изразените проблеми на банковия сектор в България от Ваша гледна точка и какви конкретни препоръки бихте дали за тяхното решаване?
2. В процесната препоръка за ефективна консолидация на банковия сектор в България са взети под внимание банкови кооперации или асимилации с Fintechs, UniCorns и BigTechs. Как бихте определили бъдещата роля на тези нови пазарни участници в банковия сектор у нас?

V. Обобщено заключение и становище

Общото ми становище е: авторът е разработил дисертация, която има ясно формулиран проблем, цел и задачи, предполагащи научно изследване; дисертацията е доказателство, че Юлиян Сашков Бенов познава научната литература и постиженията в тази научна област, откроил е значими проблеми, систематизирал е изследваната проблематика, правилно е интерпретирал резултатите от научното изследване, оформил ги е и ги е представил разбираемо и логично. Дисертационният труд съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

Това е основание да дам своята подкрепа чрез **положителна оценка** на дисертационния труд на **Юлиян Сашков Бенов** и да препоръчам на членовете на научното жури по процедура по публична защита на дисертационен труд на тема „Актуални проблеми на консолидацията на банковия сектор – сравнителен анализ за Европейския съюз и България“ да присъдят на докторант **Юлиян Сашков Бенов** образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика, по научна специалност 05.02.05. „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси).

Дата: 10.06.2021

Рецензент:
(проф. д.н. Б. Божинов)